

TUDÓSÍTÁSOK, HÍREK

„XX. SZÁZADI KERTÉSZETEK SZOMBATHELYEN, HERÉNYBEN ÉS KÁMONBAN”
EMLÉKKONFERENCIA HOLPER AMBRUS SZÜLETÉSÉNEK
90. ÉVFORDULÓJA TISZTELETÉRE

Kámoni Arborétum és Ökoturisztikai központ, Szombathely, 2017. április 28.

A konferencia levezető elnöke, Dr. Melega Miklós levéltárigazgató köszöntötte Dr. Puskás Tivadart, Szombathely polgármesterét, Holper Ambrusnét, a barátokat, volt munkatársakat, s mindazokat, akik segítettek a rendezvény megszervezését. Egyben jelezte, hogy a tanácskozáson kívül még egy emlékfá és emléktábla felavatására is sor kerül, és egy kiállítást is meg lehet tekinteni az épület előcsarnokában.

Dr. Puskás Tivadar a kámoni és herényi városrész kertészeti múltjára utalva fogalmazta meg, hogy meglehetősen sok a földnek e szögletében a legnagyobb az egy négyzetméterre jutó kertészek száma a világon. Ebben nagy szerepe van Holper Ambrusnak, aki a Szombathelyi Szépítő Egyesület alelnökéként sokat tett a szépségért, Szombathely felvirágozásáért.

Dr. Tóth József ny. kertészmérnök-tanár *A Vasvármegyei Kertészeti Egyesület története, a herényi-kámoni kertészeti körzetek kialakulása* címmel beszélt a történeti előzményekről – gazdag fénykép-dokumentáció segítségével. A helyi kertészetek a XIX. század folyamán alakultak ki – jelentős hatásuk volt a bolgárkertészeknek –, s ekkortól ismertek a nagy kertész dinasztiák, mint az Asbóth, Kaczmarski, Kummer családok.

A Vasvármegyei (később: Szombathelyi) Kertészeti Egyesület történetét (1912–1949, a megszüntető határozat érvénybe lépéséig) részletezve olyan nevek szerepeltek, mint gr. Erdődy Tamás vörösvári birtokos (elnök), gr. Mikes János püspök (védnök), vagy Dr. Saághy István, aki az 1924-es Országos Kertészeti Kiállítás elnöke volt. Szombathely és környéke aranykalászos kertgazdái látták el cserpes virággal Sopron, Győr, Nagykánizsa piacait. Jelentős volt a virágmag-gyűjtés és gyümölcs-termesztés is. A szakmai utánpótlás kinevelése érdekében működött a kertésztanuló-oktatás, gyakorlatban a gazdáknál.

Szekér Tamás, a Herényi Kulturális és Sportegyesület elnöke, szintén sok fotóval és videóval illusztrálta előadását – *15 éves a Herényi virágút* – azzal indította, hogy az immár széles körben ismert és népszerű éves rendezvény sikeréhez – közvetve – Holper Ambrus is hozzájárult: a virágglyarból nőttek ki a mai kertészetek. Közösségi nap szervezésével indult a történet, a virágok csupán díszletként szolgáltak a kultúrház udvarán. A kétnapos rendezvény aztán „térben és tömegben” kiterjedve, nagyszabású virágkiállítássá és vásárrá alakult. Kiderült, hogy Kámon, Herény térségében legalább har-

mincöt kertészet működik, köztük a legnagyobbak: a Kertész Szövetkezet, a Prenor és a Starkl. Az esemény időpontja a Szent György-nap utáni hétvége, célja pedig a környezetkultúra/virágosítás népszerűsítése kellemes szabadidős program keretében.

Az évek során számos híresség: tudósok, előadók, művészek fordultak meg a helyszínen Bálint gazdtól Kocsis Korinnáig és Sebestyén Mártáig; visszatérő szereplők a néptáncosok és a Szombathelyi Fúvószenekar. 2012-ben a rendezvény megkapta a *Nyugat-Dunántúl Kiemelt Turisztikai Rendezvénye* címet.

A konferencián jelen lévő Dr. Retkes József címzetes egyetemi docens referátumát – *A Kertész MGT SZ megalakulása, felvirágozása és fénykora* – torokbántalmak miatt felesége olvasta fel.

A zöldségajátató és dísznövénygazdaság megalakulása a '60-as nagy téesz-szervezés idejére esik. Első elnökét, Horváth Istvánt 1963-ban követte Holper Ambrus, aki innovatív, kockázatos személyiség volt; korszerű szaktudása és megnyerő stílusa hamarosan eredményekben jelentkezett. Konceptiója: nagyobb arányban termesztetni dísznövényt, mint zöldséget. Korszerű üvegházak kellenek; fiatal, magasan képzett szakembereket kell idehívni; külföldi tájékozódás szükséges a technológiai újítások érdekében és üzleti szempontból. A '70-es évek elejétől gyors fajtabeszerezések következtek, ezzel párhuzamosan visszaszorult a szegfű. A beruházások legfontosabb tétele a holland üvegházak telepítése, melynek eredményeképpen a kezdeti csekély fedett területről 81 000 m²-re nőtt a növényház-felület. Ebből egy hektáron orchideát neveltek.

A szövetkezet fénykora 1973-ban kezdődött (ez évben e sorok írója fél évig segédmunkásként dolgozott a virágyárban), amikor a dísznövénytermesztés szerkezetét a nyugati országok igényeihez mérték, s a szállítás jórészt saját kamionokkal történt. Beszédese tény, hogy Holper Ambrust egymás után hatszor választották meg a szövetkezet elnökének; megkapta a Munka-érdemrend ezüst és arany fokozatát. Huszonöt éves elnöksége alatt a Kertész MGT SZ nyolcszor kapta meg a *Kiváló Szövetkezet Díjat*. Természetesen ahhoz, hogy valaki ilyen hosszú időn át tudjon vezetőként eredményesen tevékenykedni, nyugodt, szilárd családi háttér is kell, ami neki megadott.

Az utolsó előadó, Theisz Károly, a Szombathelyi Szépipítő Egyesület elnökségi tagja *Holper Ambrus életútját* foglalta össze. (Fertőszentmiklós, 1926. nov. 2.–Szombathely, 1997. aug. 13.) Hivatásához az indítást már a hétgyermekes családban és a fertői Kertészeti Szakközépiskolában megkapta; a budapesti Kertészeti és Szőlészeti Főiskolán szerezte meg diplomáját 1955-ben. Első munkahelye a Szombathelyi Kertészeti és Parképítő Vállalat – gyakornokként majd műszaki vezetőként. Irányítása alatt számos városi közpark létesült illetve újult meg. 1962-ben a Szombathelyi Járás főkertésze. 1963-ban távollétében választották meg a Kertész MGT SZ elnökévé, ahol 1988-ig, nyugdíjba vonulásáig dolgozott.

Elnöksége alatt felvirágozott és aranykorát élte a Szövetkezet. Az ország területileg legkisebb téese az ország egyik legnagyobb virágkerteszetévé fejlődött, ahol az üvegházakban nyolcvan-százféle dísznövényt és az országban elsőként száz-százhuszfajta *Cymbidium* orchideát neveltek. Évente mintegy 2–2,2 millió darab cserpes dísznövény és félmillió darab orchidea hagyta el a kertészetet. Dísznövényből az árbevétel 2,4 millió forintról 1988-ig 220 millió forintra nőtt. Mindez annak ellenére sikerült, hogy a vezetést Holper Ambrus személyében drámaian nehéz időszakok tették próbára: az indulás nehézségei; a '65-ös árvíz; a 80-as évek piacvesztéssel járó világgazdasági dekonjunktúrája. Mindeközben gyakran hangoztatta viccesen: „Kockázat nélkül nincsen rizikó.” – A kertészeti szakképzésben betöltött szerepéért, az üzemvezetői gyakorlatokhoz nyújtott segítségéért és a tudományos eredmények példamutató érvényesítéséért a *Nagyváthy János-émlékéremmel* tüntették ki.

Az emlékkonferencia zárása előtt Melega Miklós – levéltárosként – elárulta, hogy az időközben megszűnt Kertész MGT SZ gazdag és értékes iratanyaga – 70 dobozban! – közgyűjteménybe került, s lehet kutatni. A záróban Bódi Livia, a Szombathelyi Szépipítő Egyesület elnöke összefoglalta az elhangzott dolgozatok tanulságait; terveikről szólva megemlítette, hogy a virágúthoz kapcsolódva minden évben megemlékeznek egy-egy kertészeti témával a szakmáról.

A konferencia végeztével az előadók, családtagok, a tudós elnök tisztelői átsétáltak a Gyöngyös-hídon az arborétumba, ahol emlékfá és emléktábla avatására került sor. Koczka Tibor, SZMJV alpolgármester jeles herényi és kámoni személyiségek közé sorolva méltatta Holper Ambrus érdemeit.

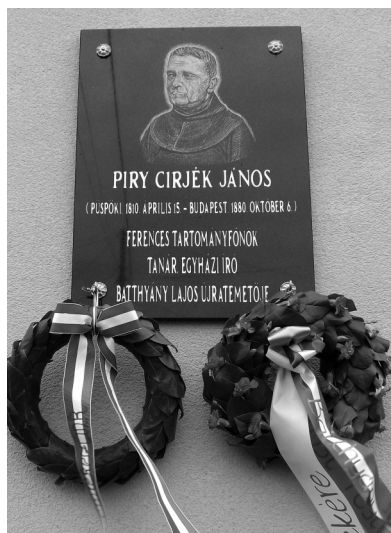
Theisz Károly örömét fejezte ki, hogy a nagy előd emléket egy általa is nagyra becsült kolléga és jó barát, dr. Józsa Miklós szelekciójából származó *Tilia tomentosa* 'Professzor Domokos' elnevezésű – dr. Józsa Miklósné adományozta – hársfajta ültetésével őrizhetjük meg és állíthatunk emléket munkásságának. Végezetül Holper Ambrus lánya, Anikó asszony idézett egy közismert Mécs László-verset – „Vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld.” –, mely édesapja szeretett verse volt, s egyúttal hitvallása életének is – elsősorban munkáján keresztül, de ugyanezt érezték családi életükben is. (*Kapiller Ferenc*)

EMLÉKTÁBLA PIRY CIRJÉKNEK PÜSPÖKMOLNÁRIBAN Püspökmolnári, 2017. április 29.

Jelen folyóirat hasábjain korábban már ismertettem Piry Cirjék ferences atya életrajzát.¹ Az ott leírt jelentősebb ténykedések (pl. egy középkori nyelvemlék, a róla elnevezett Piry-hártya megtalálása, a két ciklusban betöltött tartományfőnöki tisztség vagy a Batthyány Lajos újratemetésén játszott szerepe) külön-külön is elégségesek lennének ahhoz, hogy szűkebb pátriája büszkén emlékezzék rá. Mindez együtt, egy életműbe sűrítve azonban megítélés szerint maradandó megörökítést kíván.

Emiatt 2016 tavaszán e sorok írója – mint a Püspökmolnári Értéktár Bizottság tagja – kezdeményezte, hogy szülőfalujában emléktábla örökítse meg Piry atya érdemeit. A községi önkormányzat támogatta a kezdeményezést, és felvállalta annak anyagi terheit is. A fekete gránit tábla – az érdemdús egyházi férfiú egyetlen ismert portréjával és életének néhány adatával – Horváth Róbert helybeli kőfaragó mester és kollégái keze nyomán elkészült. Mivel Piry Cirjék 1810-ben Püspöki községben született, így a tábla az egykor önálló Püspöki község (a mai Püspökmolnári keleti felén álló) haranglábának keleti oldalára került. (Műtárgyvédelmi okokból nem az út felőli, északi oldalra.) Az emléktábla így az 1899 óta ott álló, magánadományból készült Patrona Hungariae-szoborra néz.²

A tábla ünnepélyes avatására 2017. április 29-én 15.00-tól került sor. (Az atya születésnapja április 15-e, de ez a dátum az idei évben nagyszombatra esett, így az avatást két héttel későbbre tettük.) A Himnusz elénekélése után Rodler Csaba polgármester köszöntötte az ünnepségen megjelenteket, különösen Tausz István megyei önkormányzati képviselőt, a Vas Megyei Értéktár Bizottság elnökét, Zsámboki Árpádot, a Vas Megyei Honismereti Egyesület elnökét, dr. Zágórhidi Czigány Balázs múzeumigazgatót Vasvárról, a Budapest-Belvárosi ferences templom és rendház képviselőjében megjelent Joó Alfrédot és a Batthyány Lajos emléket ápoló Koszorús Ödön ikervári helytörténészt. A polgármester elmondta, hogy Püspökmolnári vezetése fontosnak tartja a helyi értékek megbecsülését, illetve a helyben született vagy a

1 KUGLICS Gábor: Batthyány Lajos újratemetője: Piry Cirjék OFM (1810–1880). In: *Vasi Szemle*, 2015. 6. sz. 945–953. old.

2 A szoborról lásd részletesebben: KUGLICS Gábor: Püspökmolnári szakrális emlékei. In: *Vasi Szemle*, 2016. 6. sz. 757. old.

községben élt neves személyek emlékének ápolását. Ezért nevezték el az általános iskolát a vasútállomáson született Prinz Gyula földrajztudósról³, 2015 óta pedig utca viseli a községben élt és eltemetett gróf Festetics György miniszter⁴ nevét.

Az ünnepség avatóbeszédét Tausz István megyei önkormányzati képviselő, a Vas Megyei Értéktár Bizottság elnöke tartotta. Elsősorban a hazafiságról, és a hagyományok őrzésének, az emlékek ápolásának fontosságáról beszélt. Megállapította, hogy a mai Püspökmolnári és elődközségei mennyi hazafit vagy éppen nagyszerű tudóst adtak a nemzetnek. Végezetül a szónok párhuzamba állította Piry Círijét az ugyancsak Vas megyei Berzsényi Dániellel és Kisfaludy Sándorral, akik részben kortársai voltak az atyának.

Ezt követően Juhász Gyula: *Himnusz az emberhez* című versét hallgathatták meg a résztvevők Herényi Barbara tolmácsolásában, majd Tausz István és Rodler Csaba leleplezték az emléktáblát, amit Ghie Marselinus plébános, verbita szerzetes áldott meg. Ezután következett Piry Círiék életútjának bemutatása, amit e sorok írója tartott.

Az ünnepség végén került sor a tábla megkoszorúzására. Koszorút hozott és fejet hajtott Tausz István megyei önkormányzati képviselő, a budapesti ferencesek nevében Joó Alfréd, a Vas Megyei Honismereti Egyesület nevében Zsámboki Árpád elnök és Koszorús Ödön ikervári helytörténész, illetve Püspökmolnári Község Önkormányzata nevében Rodler Csaba polgármester. A nyilvános ünnepség a Szózat hangjaival ért véget, ám a meghívott vendégek részére még állófogadás következett a Faluházban, ami jó hangulatú helytörténeti-örökségvédelmi beszélgetéssé fejlődött.

Az egykori Püspöki község közepén, a mai Püspökmolnári keleti felén a harangláb és a Szűz Mária-szobor eddig is egy szakrális teret képezett, ez a tartalom mostantól az egykori kisközség legismertebb szülőltjének, Piry Círiék ferences tartományfőnöknek az emléktáblájával gyarapodott (*Kuglics Gábor*)

3 Életrajzát lásd: KUGLICS Gábor: Egy felfedező földrajztudós élete és emlékezete: Prinz Gyula (1882–1973). In: *Vasi Szemle*, 2014. 3. sz. 350–360. old.

4 KUGLICS Gábor: Egy kevésbé ismert vasi miniszter: gróf Festetics György (1815–1883). In: *Vasi Szemle*, 2013. 2. sz. 187–194. old.